

Asia: VN/501/2020

Lausuntopyyntö iäkkäiden henkilöiden palvelukokonaisuutta koskevan lainsäädännön uudistamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

1. Sosiaalihuoltolain 21 §:n mukaisia asumispalveluja ovat tilapäinen asuminen, tuettu asuminen sekä nk. tavallinen palveluasuminen ja tehostettu palveluasuminen. Palveluasumisella tarkoitetaan (kunnan järjestämässä) palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Erona tehostetun ja tavallisen palveluasumisen välillä on, että tehostettu palveluasuminen sisältää ympärivuorokautiset palvelut. Voitaisiinko tavallisen palveluasumisen käsite mielestänne poistaa lainsäädännöstä?

Kyllä

2. Jos tavallisen palveluasumisen käsite poistetaan lainsäädännöstä, pitäisikö muutoksen koskea kaikkien asiakasryhmien palveluasumista?

3. Jos tavallinen palveluasuminen (kunnan järjestämässä palveluasunnossa) poistuisi palveluvalikosta, pitäisikö kunnan sosiaalitoimella olla velvollisuus joissakin tapauksissa järjestää asiakkaalle hoitoa ja huolenpitoa turvaavien palvelujen lisäksi myös asunto?

Kyllä

4. Jos tavallinen palveluasuminen jää lainsäädäntöön, pitäisikö omaishoidon tuesta annettua lakia muuttaa niin, että omaishoidon tukea voidaan myöntää myös tavallisen palveluasumisen asiakkaille?

Kyllä

5. Pitäisikö tehostettua palveluasumista ja muita asumis- ja palvelumuotoja voida toteuttaa samassa toimintayksikössä?

Kyllä

6. Voitaisiinko iäkkäiden henkilöiden asumisen monimuotoisuutta edistää muilla lain muutoksilla?

Kyllä

7. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 6, kuvatkaa, millaisilla muilla lainmuutoksilla asumisen monimuotoisuutta voitaisiin edistää.

Sosiaalihuoltolain 22§:ssä. Todetaan, että laitospalveluja toteutettaessa henkilölle on järjestettävä hänen yksilöllisten tarpeidensa mukainen kuntoutus, hoito ja huolenpito. Kuntoutuksen järjestäminen on kuitenkin usein puutteellista, eikä sitä valvota tai useinkaan sisällytetä asiakassuunnitelmiin. Ulkoistetuissa palveluissa kuntoutus ei useinkaan kuulu sopimuksiin, vaan se on voitu "korvata" esim. Kuntouttavalla hoitotyöllä. Kuntoutus tulisi määritellä lainsäädännössä selkeämmin, esimerkiksi seuraavalla tavalla: "Kuntoutuspalveluilla tarkoitetaan kuntoutusalan asiantuntijoiden suunnittelemaa, moniammatillisesti toteutettua asiakkaan toimintakykyä ylläpitävää tai parantavaa toimintaa."

Lisäksi ehdotetaan tarkennettavaksi sosiaalihuoltolain 21§ siten, että kuntoutuksen toteutuminen ja terveyttä edistävä näkökulma tulevat selkeämmin esiin. Nykyisessä lainsäädännössä kuntoutus on mainittu vain laitoshoidon yhteydessä. Toimintakykyä voidaan kuitenkin ylläpitää tehokkaimmin, jos kuntoutus alkaa riittävän varhaisessa vaiheessa, eli silloin kuin toimintarajoitteet ovat vielä lieviä. Kuntoutuksen tulisi olla ensimmäinen palvelu palveluasumisen siirryttäessä, koska oikea-aikainen kuntoutus vähentää muun kotipalvelun tarvetta ja säästää siten kustannuksissa. Ehdotetaan sosiaalihuoltolain 21§ täsmentämistä esimerkiksi seuraavasti: "Palveluasumisella tarkoitetaan palveluasunnossa järjestettävää asumista ja palveluja. Palveluihin sisältyvät asiakkaan tarpeen mukainen kuntoutus, hoito ja huolenpito, ateria-, vaatehuolto-, peseytymis- ja siivouspalvelut, muu toimintakykyä ylläpitävä ja edistävä toiminta sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Tehostetussa palveluasumisessa palveluja järjestetään asiakkaan tarpeen mukaisesti ympärivuorokautisesti."

8. Sosiaalihuoltolain 21 §:n 3 momentin mukaan palveluasumisen saannin edellytyksenä on, että henkilö tarvitsee soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Tehostetun palveluasumisen saanti edellyttää lisäksi, että hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautinen. Pitäisikö laissa määritellä tehostetun palveluasumisen saannin edellytykset nykyistä tarkemmin?

Kyllä

9. Kotipalvelun sisältönä on sosiaalihuoltolain 19 §:n mukaan jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittaminen tai niissä avustaminen. Nämä toiminnot ovat: asuminen, hoito ja huolenpito, toimintakyvyn ylläpito, lasten hoito ja kasvatus sekä asiointi. Luettelo ei ole tyhjentävä. Kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut ovat: ateria-, vaatehuolto- ja siivouspalvelut sekä sosiaalista kanssakäymistä edistävät palvelut. Pitäisikö kotipalveluun sisältyvät tukipalvelut erottaa omaksi palvelumuodokseen?

Kyllä

10. Vastaavatko kotipalvelun ja tukipalvelujen käsite ja sisältö nykyisiä asiakkaiden tarpeita vai pitäisikö palvelujen nimikettä ja/tai niiden sisältöä muuttaa?

Ei

11. Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys (HE 4/2020 vp), jossa vanhuspalvelulakiin ehdotetaan säännöksiä tehostetun palveluasumisen henkilöstömitoituksesta. Pitäisikö myös kotihoidon henkilöstön määrästä säätää lain tasolla?

Kyllä

12. JOS vastasitte kyllä kysymykseen 11, kuvatkaa millä tavalla asiasta pitäisi säätää. Olisiko esimerkiksi Laatusuosituksessa hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019 (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:6) oleva suositus kotihoidon henkilöstön määräytymisestä toimiva tapa?

Jos kotipalveluissa ei ole henkilöstömitoitusta, on uhkana nyt jo ruuhkautuneen kotihoidon entisestä suurempi kuormitus. Henkilöstön riittävä saatavuus on jo nyt suuri haaste ja sen ennustetaan edelleen vaikeutuvan. Kotihoidossa tulee olla myös henkilöstömitoitus turvaamaan palvelujen saatavuutta ja henkilöstön työhyvinvointia. Kotihoidon henkilöstön moniammatillisuutta tulee lisätä mm. Kuntoutushenkilön rekrytoinnin kautta, kunkin ammattialan ydinosaaminen tulee hyödyntää oikein kohdennettuna.

Henkilöstömitoituksen tulisi pohjata sekä asiakasmääriin, että asiakkaiden toimintakykyyn ja palvelutarpeeseen.

13. Tukeeko nykyinen vanhuspalvelulain säännös toimintayksikön johtamisesta (21 §) riittävästi johtamisen kehittämistä?

Ei

14. Mitä muuta haluatte tuoda esiin iäkkäiden henkilöiden palveluja koskevan lainsäädännön kehittämisestä?

Kuntoutuksen oikea-aikaisuus tulisi huomioida lainsäädännössä ja valvonnassa aiempaa selkeämmin. Monet asumispalvelut on ulkoistettu, jolloin kuntoutuksen toteutuminen jää usein puutteelliseksi, koska sitä ei ole huomioitu sopimuksissa. Nykyinen väljä lainsäädäntö mahdollistaa asumispalveluiden tuottamisen ilman asianmukaisia kuntoutuspalveluita, esimerkiksi kuvaamalla hoitotyötä "kuntouttavaksi". Ikääntyneiden toimintakyvyn ylläpidossa oikea-aikainen, kuntoutusalan ammattilaisten suunnittelema ja moniammatillisesti toteutettu kuntoutus vähentää muiden terveys-, hoiva- ja kotipalveluiden tarvetta, koska ikääntyneen toimintakyky heikkenee hitaammin.

Lainsäädännössä tulisi velvoittaa kuntoutuksen suunnittelu ja toteutus osaksi jokaista palveluasumis- ja laitoshoitoprosessia sekä osaksi kotihoitoa. Palveluasumista ja laitoshoidtoa järjestettäessä kuntoutuksen tulee kuulua ikääntyneiden palveluihin aiempaa selkeämmin ja huomattavasti nykyistä varhaisemmin. Asumispalveluita tuottavien yksiköiden tulee mahdollistaa kuntoutuksen toteutuminen, joko omana toimintana tai ostopalveluna.

Lainsäädännössä tulisi vahvistaa ikääntyneiden kansalaisten oikeutta kuntoutukseen. Ikääntymisen vaikutus toimintakykyyn tulee määritellä kuntoutuksen saatavuuskriteereissä selkeämmin, jotta oikea-aikainen toimintakykyä tukeva kuntoutus on mahdollista käynnistää ilman, että toimintakyvyn alenemisen taustalla olisi mikään erityisesti osoitettavissa oleva vika, vamma tai sairaus. Ikääntyneen toimintakyvyn rajoitteen, johon kuntoutuksella voidaan vaikuttaa, tulee riittää perusteeksi saada kuntoutusta.

Lainsäädännössä tulisi lisäksi määritellä käsite kotikuntoutus (tai arkikuntoutus) siten, että sen tuottamista voidaan edellyttää ja kotona tai arkiympäristössä toteutuva kuntoutus muodostaa oman selkeän kokonaisuutensa (vrt. avomuotoinen kuntoutus esim. terveysasemilla).

Lainsäädännön muuttaminen on vahva keino ikääntyneiden palveluihin vaikuttamiseksi, mutta vaikutusten aikaansaamiseksi se voi olla hidas keino. Valtakunnallista ohjausta tulee vahvistaa ja ottaa nopeasti valtakunnallisesti käyttöön jo hyväksi todettuja malleja esim. Eksoten kotikuntoutusmalli ja Keski-Suomen Kukoistava kotihoito –malli.

Ikääntyneiden sote-palveluja tulee tarkastella kokonaisuutena. Henkilöstön saatavuus on keskeinen haaste, jota voidaan osaltaan ratkaista aidolla moniammatillisuudella, jossa hyödynnetään kunkin ammattilaisen ydinosaamista parhaalla mahdollisella tavalla. Johtamisen kehittämisessä moniammatillisuutta tukee se, että esimiehillä on riittävä osaaminen eri ammattilaisten ydinosaamisesta ja sen hyödyntämisestä asiakkaan ja organisaation kannalta parhaalla mahdollisella tavalla.

Palvelujen laadun indikaattoreina tulee olla myös henkilöstön moniammatillisuuden ja henkilöstön työhyvinvoinnin mittarit.

Korpi Juho
Suomen Fysioterapeutit ry